

گزارش سمینار نظام حمایت از ارقام گیاهی

چالش‌ها و فرصت‌های الحاق به UPOV

در آغاز سمینار، آقای مهندس کشاورز، معاون وزیر جهاد کشاورزی در امور زراعت، با اشاره به اهمیت موضوع نشست گفت: با توجه به چالش‌های مربوط به کم آبی و تغییرات آب و هوایی، ضرورت حال حاضر، تصمیم‌گیری درباره بهبود وضعیت تولیدات کشاورزی و تولید ارقام جدید گیاهی متناسب با شرایط کشور می‌باشد. در این رابطه از شرکت‌کنندگان در نشست می‌خواهم با نگاهی ملی در رابطه با موضوع الحاق به UPOV، نظرات و دیدگاه‌های کارشناسی خود را برای رسیدن به تصمیم مناسب و در راستای منافع ملی بیان نمایند، همچنین لازم است از ظرفیت‌های بین‌المللی در تقویت بخش خصوصی جهت ثبت ارقام داخلی و خارجی به نام به نژادگران استفاده کنیم. ایجاد شرکت‌های خصوصی اصلاح نباتات، تقویت ساختار بذر در سطح ملی، تشکیل فدراسیون ملی بذر، ارتقاء بنیه علمی شرکت‌های بذر و در نهایت رونق تجاری و صادرات بذر از دیگر ضروریات مورد توجه می‌باشد.

سمینار یک‌روزه «نظام حمایت از ارقام گیاهی چالش‌ها و فرصت‌های الحاق به اتحادیه بین‌المللی حمایت از ارقام جدید گیاهی» با هدف بررسی اثرات مثبت و منفی پیوستن ایران به این اتحادیه، به دعوت معاونت زراعت وزارت جهاد کشاورزی و با حضور نمایندگان اتحادیه بذر فرانسه، فدراسیون بین‌المللی بذر و اتحادیه بین‌المللی حمایت از ارقام جدید گیاهی، آقای دکتر محمود صادقی نماینده محترم مردم تهران در مجلس شورای اسلامی، دکتر کیانی رئیس مرکز مالکیت معنوی قوه قضائیه، مدیرکل دفتر حقوق مالکیت ادبی، هنری وزارت دادگستری، رئیس مرکز ملی آموزش مالکیت فکری دادگستری، نمایندگان بخش خصوصی تولیدکننده و واردکننده بخش خصوصی و محققین و کارشناسان وزارت جهاد کشاورزی در تاریخ ۱۶/۸/۹۶ به میزبانی وزارت جهاد کشاورزی و با همکاری مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال، در محل سالن توسعه وزارت جهاد کشاورزی برگزار گردید.

آقای فرهاد خیری

(معاون شناسایی و ثبت ارقام گیاهی مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال):

نظام ملی حقوق مالکیت فکری در ارقام گیاهی را تشریح نموده و فرآیند آتی الحاق به کنوانسیون را تبیین کردند.

خانم هور تا یولاندا

(مدیر حقوقی اتحادیه بین المللی حمایت از ارقام گیاهی):

هدف UPOV ایجاد و توسعه نظام مؤثر حمایت از ارقام گیاهی است که با هدف تشویق ایجاد ارقام جدید گیاهی و منتفع شدن جامعه، تدوین شده است. به عنوان مثال لازم است بررسی تأثیر معرفی ارقام جدید گندم در افزایش محصول کشور فرانسه تأثیر به سزایی داشته است عنوان نمایم. علاوه بر آن مزایای اقتصادی معرفی ارقام جدید گیاهی برای کشاورزان، تأثیر بهبود ارقام بر وضعیت امنیت غذایی جامعه، مقابله با اثرات تغییرات آب و هوایی و محیط زیست از دیگر منافع حاصل از این برنامه بوده است. هم اکنون شاهد روند رو به افزایش دریافت اظهارنامه های حمایت از ارقام جدید گیاهی و صدور گواهی اعطای حق مالکیت ارقام جدید به به نژادگران، طی سال های ۱۹۸۵ تا ۲۰۱۶ در کشورهای عضو UPOV، به ویژه کشور فرانسه بوده ایم. همچنین با امکانات ایجاد شده از سوی UPOV برای دریافت آسان تر اظهارنامه های الکترونیکی ثبت رقم برای محصولات کاهو، سویا، نهال سیب، گل رز و سیب زمینی

در برخی کشورهای عضو شاهد عملیاتی شدن این روند برای سایر محصولات و دیگر کشورهای عضو هستیم.

لازم است به منافع حاصل از الحاق به UPOV برای به نژادگران، کشاورزان، مصرف کنندگان، و همچنین امکان دسترسی به بازارهای بین المللی اشاره نموده و اضافه کنم تضمین حق به نژادگر براساس UPOV موجب توسعه اصلاح نباتات شده و سرمایه گذاری در این حوزه را جذاب تر می نماید، لذا به نژادی هم از نظر کمی و هم از تنوع محصول گسترش می یابد. نتیجه آن برای کشاورزان، تولیدکنندگان و مصرف کنندگان دسترسی به ارقام متنوع و همچنین با کیفیت خواهد بود. همینطور از ارزش های الحاق به UPOV در زمینه بازارهای بین المللی می توان به گسترش بازارهای خارجی و دسترسی به ارقام بین المللی اشاره نمود.

در مقایسه تعهدات کشورها بر اساس UPOV و معاهده ITPGRFA، می توان به مسأله استثنائات حقوق به نژادگر طبق UPOV و نیز ماده ۱۳ معاهده ITPGRFA که طی آن انجام آزمایش بر روی ارقام مورد حمایت برای تولید ارقام جدید معاف از پرداخت اجباری حق به نژادگر خواهد بود نیز اشاره کرد.

کشورهای متقاضی عضویت در UPOV که در معاهدات فوق الذکر عضویت دارند باید به گونه ای چارچوب های حقوقی خود را تدوین

نمایند که مفاد آنها در حمایت از یکدیگر بوده و در راستای تعهدات کلی کشورهای عضو باشد.

آقای دکتر محمود صادقی

(حقوقدان و نماینده مردم تهران در مجلس شورای اسلامی):

طی سخنانی به تشریح چارچوب های حقوقی حمایت از حقوق مالکیت فکری در ایران و نقش مجلس شورای اسلامی در تصویب لوایح و طرح های مرتبط با این موضوع از جمله بررسی لایحه عضویت ایران در UPOV پرداخت و تأکید نمود: بنده از مدعوین خارجی و برگزار کنندگان نشست، خواستار شفاف سازی و بررسی کامل و همه جانبه موضوع عضویت در UPOV و اعمال نظر در خصوص معایب و مزایای این عضویت هستم.

آقای دکتر جواد مظفری

(مدیرکل ارتباطات علمی و بین المللی سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی):

با در نظر داشتن تصویری از موقعیت جغرافیایی کشور و مناطق مختلف تمرکز گونه های گیاهی که در زمره منابع ژنتیکی با ارزش کشور محسوب می شوند، می توان آمار مربوط به هریک از این مناطق و همچنین مناطق حفاظت گونه های گیاهی در محل زیست آن ها را به وضوح ارائه نمود. همچنین ضروری است بانک های ژن گیاهی کشور و استراتژی بهره برداری از منابع ژنتیک کشور برای غذا و کشاورزی را خدمتان معرفی نمایم.

محورهای این استراتژی به این شرح است:

- حفاظت از منابع ژنتیک برای غذا و کشاورزی با هدف بهره برداری از آن ها برای نسل کنونی و نسل های آینده
- توسعه استفاده پایدار از منابع ژنتیک برای ارتقای سطح امنیت غذایی و مواجهه با چالش های بخش کشاورزی
- حفاظت و توسعه اکوسیستم های کشاورزی و خدمات آنها
- توسعه اصلاح نباتات و ارتقای کمی و کیفی ارقام جدید گیاهی مطابق با نیازهای اقلیمی مناطق مختلف کشور
- ارتقای دانش، اطلاعات فنی و استانداردهای مرتبط با حفاظت از منابع ژنتیک غذا و کشاورزی، بازتولید، ارزیابی، مستندسازی، و بهره برداری از منابع ژنتیک غذا و کشاورزی
- ایجاد و یا بهبود زیرساختها و ظرفیت های کشور برای حفاظت و بهره برداری از منابع ژنتیک

همین طور توسعه و ترویج بهره برداری از منابع ژنتیک برای غذا و کشاورزی براساس الگوها براین اساس خواهد بود:

- ایجاد امکانات فنی برای ارتقای فنوتایپ و ژنوتایپ
- بهره برداری از تنوع زیستی برای بهبود پایداری منابع
- توسعه تحقیقات مرتبط با ارتقای بهره وری و کیفیت منابع ژنتیک بومی و

گونه های مورد استفاده که با محیط های متنوع سازگار شده اند - بهره برداری از منابع ژنتیک برای غذا و کشاورزی با هدف سازگاری با تغییرات اقلیمی

- تحقیقات در زمینه تولید ارقام جایگزین، فرآوری و بازرگانی آنها - شناسایی و ترویج نظام های محلی و بومی بذر و نهال و تشویق همکاری بین کشاورزان و بخش خصوصی

- معرفی ارقام گیاهان خارجی با هدف تنوع بخشی به محصول و کاهش خطرپذیری در برابر اثرات تغییرات اقلیمی، بهبود معیشت و امنیت غذایی

در حال حاضر معاهده منابع ژنتیک برای غذا و کشاورزی به قوانین بالادستی ج.ا.ایران در زمینه اهداف معاهده حائز اهمیت است. قوانین پنج ساله توسعه کشور، قانون بذر، قانون ایمنی زیستی ملی به عنوان شاهد تطابق اهداف ایران در حوزه منابع ژنتیک با اهداف مصرح در معاهده وجود دارد. قانون حفاظت و بهره برداری از منابع ژنتیک کشور در مهر ماه ۱۳۹۶ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است و این قانون گام مهمی در جهت حفاظت و مدیریت این منابع در کشور تلقی می گردد. طبق این قانون، ساختار ملی برای مدیریت منابع ژنتیک ایجاد می شود و مقررات مربوط به دسترسی به منابع و تجاری سازی و تسهیم منصفانه منابع مزبور تدوین خواهد شد.

آقای فرانسوا بور گاد

(نماینده اتحادیه بذر کشور فرانسه):

بنده نقش حمایت از حقوق مالکیت معنوی به نژادگردان در توسعه صنعت بذر کشور فرانسه را به عنوان موضوع سخنرانی خود انتخاب و به بررسی ابعاد مختلف آن می پردازم. هدف اصلی حمایت از حقوق به نژادگردان، توسعه تحقیقات به نژادی و همچنین گسترش دانش در زمینه ژنتیک می باشد. اعطای حق به نژادگر در واقع تضمینی خواهد بود برای بازگشت منافع سرمایه گذاران بخش خصوص و دولتی در زمینه ایجاد ارقام جدید برای یک دوره محدود.

صنعت بذر، با صادرات سالانه بیش از سه میلیارد یورو، نقش مهمی در تجارت خارجی کشور فرانسه ایفا می نماید. حدود ۱۳ درصد از فروش صنعت بذر فرانسه، مجدداً برای تولید ارقام جدید در بخش تحقیقات هزینه می شود و نتیجه آن معرفی سالانه بیش از ۵۰۰ رقم جدید گیاهی است. این موضوع سبب شده است که در اغلب محصولات عمر تجاری ارقام بین دو تا شش سال باشد. مسأله معافیت از پرداخت حق به نژادگر برای ارقامی که از آنها برای تولید رقم جدید استفاده می شود، موجب شده است پیشرفت های زیادی در حوزه ژنتیک بوجود آید.

تنها نظام حاکم در اتحادیه اروپا برای حمایت از ارقام جدید گیاهی همان نظام مبتنی بر UPOV می باشد که بر این اساس چارچوب

حقوقی لازم برای حمایت از حقوق به‌نژادگر فراهم شده است ولی برای ایجاد تعادل، دسترسی به ارقام حمایت شده با هدف انجام تحقیقات و تولید رقم جدید مجاز شناخته شده است. همچنین کشاورزان مجاز هستند از بذر خود مصرفی مجدداً در اراضی تحت مالکیت خود استفاده نمایند. براساس مقررات سال ۱۹۹۴ اتحادیه اروپا در زمینه بذر خود مصرفی، تعداد ۲۱ محصول را که به صورت سنتی در تولید آنها از بذر خود مصرفی استفاده می‌شود و کشاورزان مجاز به استفاده از آن و اعلام داوطلبانه هستند را انتخاب کرد، ولی با این وجود پس از گذشت بیش از بیست سال، در تعداد اندکی از کشورهای عضو، این قانون اجرا می‌شود. مدت حمایت برای ارقام درختان میوه در فرانسه ۳۰ سال و برای سایر محصولات ۲۵ سال در نظر گرفته شده است. طبق قوانین فرانسه، اطلاعات ژنتیکی گیاه و یا عناصر آن از طریق حق اختراع قابل حمایت هستند؛ ولی رقم گیاهی قابلیت ثبت به‌عنوان اختراع را ندارد هرچند در آن رقم از یک ژن ثبت شده به‌عنوان اختراع استفاده شده باشد. طبق قوانین فرانسه، دسترسی به ارقام مورد حمایت، از جمله ارقامی که در آنها از یک ژن ثبت شده به‌عنوان اختراع استفاده شده باشد، با هدف تحقیقات و تولید رقم جدید مجاز شناخته می‌شود. همچنین تنها ارقامی که از طریق به‌نژادگری به‌دست آمده‌اند مورد حمایت قرار می‌گیرند، نه ارقامی که کشف و سپس بهبود یافته‌اند. کشاورزان در فرانسه برای محصول گندم به مدت پانزده سال در زمان برداشت و یا فروش محصول مبلغی را به به‌نژادگر پرداخت می‌کنند. در مورد سایر غلات کوچک، سیب زمینی، نهال، و علوفه این مدت چهار سال است. استفاده بذر خود مصرفی در خصوص ۳۴ گونه محصول سنتی مجاز است و کشاورزان برای بذر خود مصرفی مبلغی را به به‌نژادگر پرداخت می‌کنند که این پرداخت از طرق مختلف مانند عقد قرارداد، موافقت جمعی بین کشاورزان و به‌نژادگر و یا به‌نژادگران و یا از طریق اتحادیه GNIS صورت می‌پذیرد.

خانم هلن ژولیت^۲

(فدراسیون بین‌المللی بذر ISF):

وظیفه فدراسیون بین‌المللی بذر ایجاد بستر مناسب برای جابجایی بذر در سطح جهان و تشویق نوآوری در این صنعت و ایجاد ارقام جدید است که این وظیفه در چارچوب هدف تأمین بذر با کیفیت برای همه، حمایت از کشاورزی پایدار و ارتقای سطح امنیت غذایی در سطح جهان تعریف شده است.

این فدراسیون در سطح جهان منافع صنعت بذر را نمایندگی می‌کند و بستر مناسب برای تجارت بذر و حمایت از حقوق مالکیت فکری به‌نژادگران و فن‌آوری‌های این صنعت فراهم می‌نماید، و همچنین به

اعضای خود در زمینه تحولات مربوط به حوزه بذر و مقررات تدوین شده اطلاع رسانی می‌کند. از دیگر کارکردهای فدراسیون، ارائه چارچوبها و مقررات مربوط به دآوری و حل و فصل اختلافات تجاری می‌باشد. در حال حاضر تعداد ۵۶ اتحادیه ملی بذر و بیش از ۷۵۰۰ شرکت بذر از ۷۵ کشور در این فدراسیون عضویت دارند. فدراسیون بین‌المللی بذر با کشاورزان، مؤسسات وابسته به CGIAR (گروه مشورتی بین‌المللی تحقیقات کشاورزی) شرکت های بذر، دولت‌ها، قانون‌گذاران، شرکت‌های تولیدکننده بذر، تجار و همچنین دانشگاهیان همکاری دارد. این فدراسیون با سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد FAO، سازمان جهانی تجارت WTO، UPOV، و نهادهای متعدد دیگر جهانی همکاری داشته و نظرات مشورتی خود را در نشست‌های این سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی مطرح می‌نماید.

بر این اساس، و طبق آمار سال ۲۰۱۲ از مجموع ۱۲ میلیارد دلار ارزش تجارت بذر در سطح جهان، حدود ۷ میلیارد دلار مربوط به اتحادیه اروپا، ۲ میلیارد دلار مربوط به آمریکای شمالی و آسیا و آمریکای جنوبی با نزدیک یک و نیم و یک میلیارد دلار دارای رتبه‌های بعدی می‌باشند.

پس از اتمام برنامه‌های سخنرانی، برخی نمایندگان بخش خصوصی و شرکت‌های بذر نظرات خود را در زمینه مسائل مطرح شده ارائه نمودند.

آقای علی رزم خواه

(نماینده مؤسسه توسعه پایدار و محیط زیست):

بنده مخالفت‌هایی با دیدگاه‌های مطرح شده از سوی نماینده UPOV دارم و با توجه به تجربه برخی کشورهای دنیا که به عضویت این نهاد در نیامده‌اند باید در نظر داشت که عضویت در UPOV عمدتاً به نفع شرکت‌های بین‌المللی تولیدکننده بذر بوده و منافع کشاورزان خرد را در نظر نمی‌گیرد و لذا الحاق به UPOV با منافع کشاورزان کشور در تضاد می‌باشد.

در پایان سمینار نیز آقای مهندس کشاورز با تشکر مجدد از حاضران و میهمانان جلسه برای مشارکت و بیان دیدگاه‌ها، فرمودند: از تمام میهمانان و حاضران در جلسه دعوت می‌کنم در نشست‌های کارشناسی، موضوعات و ابعاد مختلف الحاق به UPOV را با در نظر گرفتن منافع ملی و شرایط کشاورزی ایران مورد بررسی قرار داده تا به جمع بندی و نتیجه‌گیری برسند تا در نهایت وزارت متبوع بتواند با در نظر گرفتن جمیع جهات اقدام لازم را به عمل آورد.

پی نوشت

- 1-Yolanda Huerta
- 2- François Burgaud
- 3- Hélène Guillot